

Gemcitabinas ir cisplatina (GEM/CIS) tulžies takų piktybinių navikų gydymui

Jei Jūsų onkologinės ligos gydymui gydytojas rekomendavo gydymą schema cisplatina-gemcitabinas, šiame dokumente rasite svarbią informaciją apie šį vaistą ir kai kuriuos su juo susijusius aspektus.

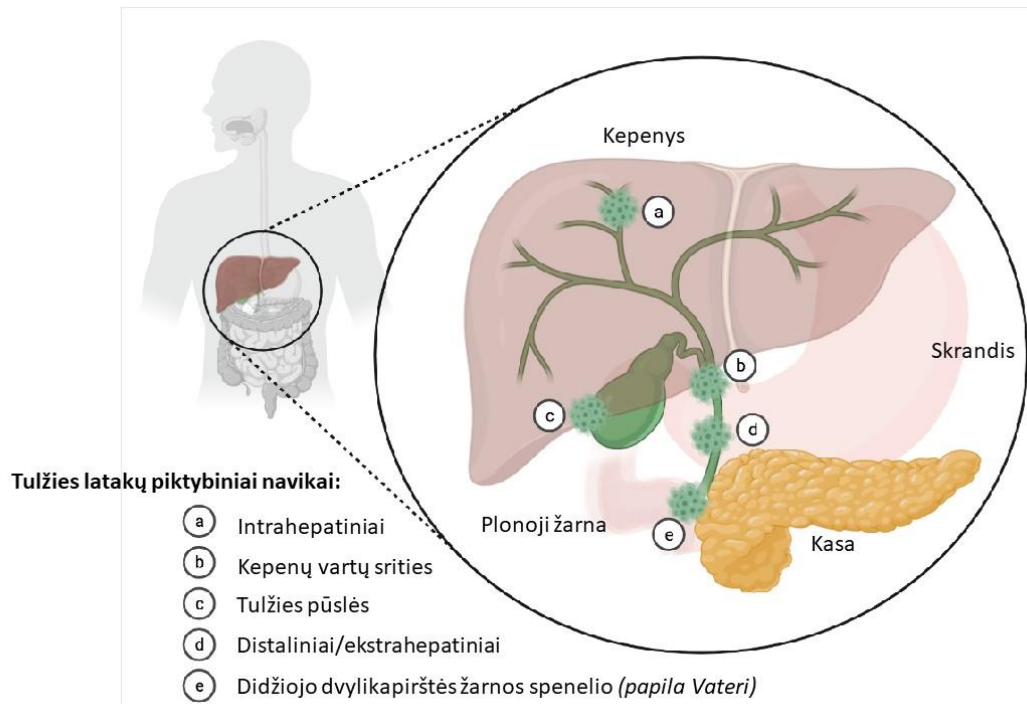
Tulžies takų piktybinis navikas

Tulžies takų piktybiai navikai išsivysto iš ląstelių (vadinamų cholangiocitais), kurios sudaro tulžies sistemos gleivinę (žemiau esančiame paveikslėlyje pavaizduota žalia spalva). Tulžies latakai yra maži vamzdeliai, kuriais iš kepenų ir tulžies pūslės į plonąją žarną patenka tulžis, naudojama maistui virškinti.

Tulžies takų piktybiniai navikai skirstomi į tulžies latakų (cholangiokarcinoma), tulžies pūslės ir didžiojo dvylikapirštės žarnos spenelio (*papila Vateri*):

- 1. Cholangiokarcinoma** - taip pat vadinama tulžies latakų piktybiniu naviku. Yra išskiriami trys tipai, priklausomai nuo lokalizacijos:
 - intrahepatinė cholangiokarcinoma – kai navikas vystosi kepenyse esančiuose tulžies latakuose;
 - kepenų vartų srities cholangiokarcinoma – kai navikas vystosi tulžies latakuose iš karto už kepenų (apimantis bendrąjį kepenų, dešinįjį ir/ar kairįjį kepenų latakus);
 - distalinė/ekstrahepatinė cholangiokarcinoma – kai navikas vystosi toliau už kepenų esančiuose tulžies latakuose.
- 2. Tulžies pūslės navikas** – vystosi tulžies pūslės gleivinėje.
- 3. Didžiojo dvylikapirštės žarnos spenelio (*papila Vateri*) navikas** – vystosi plonosios žarnos ir tulžies latakų susijungimo vietoje.

Jūs gavote šį informacinį lapelį, nes Jums buvo diagnozuotas tulžies takų piktybinis navikas. Jūsų onkologas gali su Jumis aptarti, kuris tulžies takų piktybinis navikas Jums diagnozuotas ir kiek liga yra išplitusi.

Kas yra gemcitabinas ir cisplatina?

Gemcitabinas ir cisplatina (GEM/CIS) yra du chemoterapiniai vaistiniai preparatai, naikinantys piktybines ląsteles, trukdydami jų dauginimosi procesui. Kadangi vaistai gali pakenkti ir normalioms ląstelėms, todėl gali sukelti nepageidaujamą poveikį.

Kaip vartojamas GEM/CIS?

GEM/CIS yra skiriami lignoninėje, chemoterapijos dienos stacionare. Abu vaistai skiriami infuzija į veną. Kadangi cisplatina gali sukelti skausmą arba tiesioginį kraujagyslės pažeidimą, kad būtų to išvengta, prieš ir po cisplatinos lašinimo Jūs gausite daug skysčių infuzija į veną.

Gydytojas nuspręs, kokią GEM/CIS dozę Jums paskirti, atsižvelgdamas į Jūsų ūgį, svorį, amžių, bendrą sveikatos būklę.

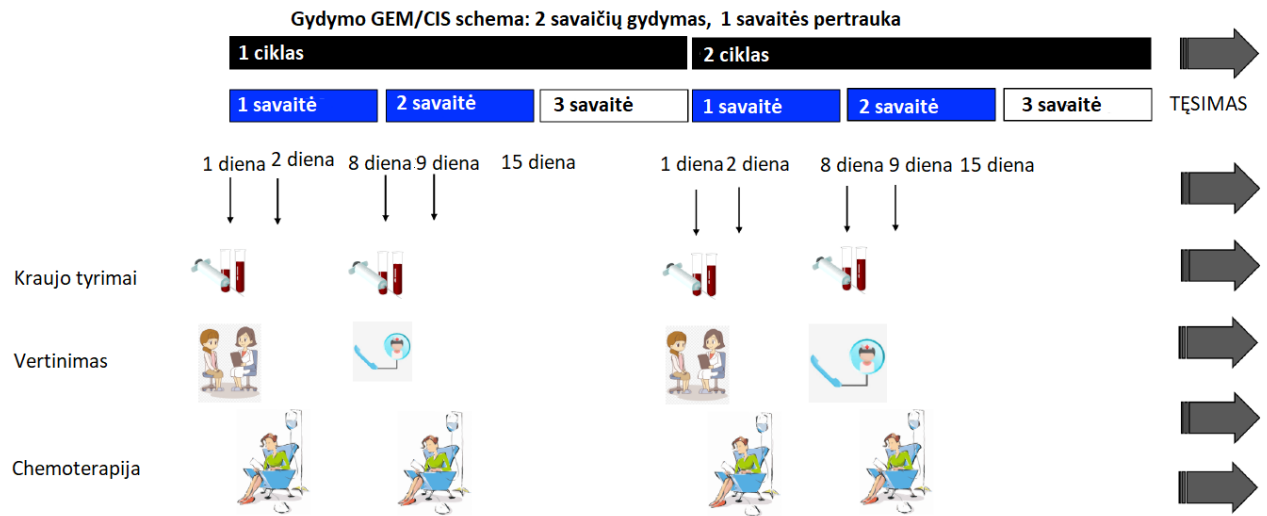
Gydymo GEM/CIS schema

Gydymas GEM/CIS atliekamas cikliška, t. y. tam tikrais laiko tarpais. Standartinė gydymo schema yra trijų savaitių ciklas, kai chemoterapija lašinama vieną dieną per savaitę 2 savaites, o po to daroma savaitės pertrauka.

Prieš kiekvieną chemoterapijos lašinimą, Jums bus atliktas kraujo tyrimas ir gydytojas onkologas įvertins, ar galima tęsti gydymą. Labai svarbu pranešti apie visus simptomus ir problemas po paskutinio chemoterapijos skyrimo, kad vaisto dozę ir skyrimo grafiką būtų galima pritaikyti individualiai Jums.

Generated by Dr MG Prete and Dr C Braconi (oncologists) based on information developed by Macmillan Cancer Support and used with permission. Revised by Ms J Milne (nurse), Ms H Morement (patient representative). Translated by Prof J Kupcinskas (gastroenterologist), Dr E Kreivenaite (gastroenterologist), Dr E Morkunas (oncologist). Translation project coordinator: Dr. R Casolino.

Chemoterapijos lašinimas užtruks apie 3-4 valandas.

Gydymo GEM/CIS trukmė

Gdytojas onkologas-chemoterapeutas su Jumis aptars gydymo trukmę. Įprastai kiekvienas gydymo GEM/CIS ciklas trunka 3 savaites. Jei gerai toleruosite gydymą, gydymas bus skiriamas mažiausiai 3 mėnesius, po kurių bus kartojami radiologiniai tyrimai ir vertinama, ar chemoterapija veiksminga. Jei po 3 mėn. atliktuose radiologiniuose tyrimuose stebimas piktybinio naviko sumažėjimas arba stabili ligos eiga, gydytojas gali patarti tęsti gydymą chemoterapija dar 3 mėnesius. Po pirmų 6 gydymo mėnesių gydytojas su Jumis aptars, ar turėtumėte tęsti gydymą, ar daryti pertrauką.

Kokie yra galimi šalutiniai GEM/CIS poveikiai?

Yra žinomi galimi šio gydymo šalutiniai poveikiai, tačiau Jūs galite nei vieno iš jų nepatirti. Tai nereiškia, jog skiriamas gydymas yra neefektyvus, nes nėra ryšio tarp pašalinių poveikių pasireiškimo ar jų sunkumo ir vaistinio preparato efektyvumo.

Jums gali pasireikšti kai kurie šalutiniai poveikiai, tačiau mažai tikėtina, jog pasireikš visi galimi. Galimi šalutiniai poveikiai yra dažnai nuspėjami, atsižvelgiant į jų pasireiškimo pradžią, trukmę ir sunkumą. Jie beveik visada yra grįžtami ir, išskyrus sąlygotų cisplatinos, po gydymo turėtų visiškai išnykti. Kaip bebūtų, nepageidaujamų poveikių pasireiškimo dažnumas ir sunkumas yra individualus.

Chemoterapiniai vaistiniai preparatai negali atskirti piktybinių ląstelių nuo normalių, dėl to kaip ir daugelis kitų, GEM/CIS naikina ne tik piktybines, bet ir normalias, greitai besidalijančias, tokias kaip kraujo, burnos epitelio, skrandžio, žarnyno ar kitas ląsteles, dėl to gali pasireikšti šalutiniai poveikiai. Kai gydymas baigiamas, normalios ląstelės atsinaujina.

Yra daug vaistų, kurie gali būti vartojami chemoterapijos metu siekiant kontroliuoti ir sumažinti galimą šalutinį poveikį.

Keletas dažniausiai pasireiškiančių nepageidaujamų poveikių

Hematotoksiškumas – toksinis poveikis Jūsų kraujo ląstelėms:

- **Mažas baltųjų kraujo ląstelių (leukocitų) skaičius ir infekcijų rizika**

Chemoterapija dažnai sumažina leukocitų skaičių, kurie padeda kovoti su infekcijomis. Jei Jūsų leukocitų skaičius yra per mažas (tai vadinama neutropenija), Jums gali būti padidėjusi infekcijų rizika. Šiuo metu svarbu būti atsargiems ir vengti situacijų, kurios gali padidinti infekcijų riziką: vengti buvimo sausakimšose vietose ar turėti kontaktą su peršalimo ligomis sergančiais žmonėmis.

Kadangi dažniausiai leukocitų skaičius būna mažiausias 10-14-ą kiekvieno chemoterapijos ciklo dieną, šiomis dienomis ypač svarbu vengti infekcijos.

Leukocitų sumažėjimas yra vienas iš pagrindinių rodiklių, kuriuos gydytojas vertins prieš skirdamas kitą chemoterapijos dozę, kad įsitikintų, jog jų pakanka apsaugoti Jus nuo galimų infekcijų kol tęsiamas gydymas chemoterapija.

Svarbu, kad žinotumėte infekcijos požymius ir simptomus, kad juos pajūtė, nedelsiant kreiptumėtės į gydymo įstaigą:

- karščiavimas >38°C; nepaisant paracetamolio vartojimo;
- staiga atsirandęs drebulys ar bloga savijauta;
- gerklės skausmas, kosulys, viduriavimas, dažnas šlapinimasis.

- **Raudonųjų kraujo ląstelių (eritrocitų) skaičiaus sumažėjimas**

Chemoterapija gali sumažinti eritrocitų skaičių. Svarbiausias eritrocitų vaidmuo yra deguonies pernešimas organizme. Jei raudonųjų kraujo ląstelių yra per mažai (tai vadinama anemija) Jūs galite jausti nuovargį ar dusulį. Jei anemija yra sunki, gali reikėti perpilti kraują.

- **Trombocitų skaičiaus sumažėjimas ir mėlynių bei kraujavimo rizika**

Chemoterapija gali sumažinti trombocitų skaičių. Trombocitai yra svarbūs kraujo krešėjimui. Jei Jūsų trombocitų skaičius yra per mažas (ši būklė vadinama trombocitopenija), Jūs nebegalite gauti chemoterapijos ir Jūsų gydytojas atidės gydymą, kol trombocitų skaičius padidės. Jei Jums atsiranda mėlynės ar pasireiškia kraujavimas iš nosies, dantenu, atsiranda smulkių raudonų ar violetinių dėmių ant odos, praneškite apie tai savo gydytojui.

Į gripą panašūs simptomai - Jūs galite pajusti į gripą panašius simptomus chemoterapijos metu arba netrukus po jos:

- Karščio ar šalčio jausmas, drebulys

- Karščiavimas
- Galvos skausmas
- Raumenų skausmas
- Nuovargis

Pykinimas – dažniausiai lengvas, kartais kartu lydimas vėmimo. Dažniausiai gerai kontroliuojamas skiriant vaistus nuo pykinimo. Šį šalutinį poveikį galite patirti praėjus nuo kelių valandų iki kelių parų po chemoterapijos. Labai svarbu vartoti vaistus nuo pykinimo net jei ir nesijaučiate blogai, nes lengviau yra išvengti simptomų atsiradimo, nei jiems atsiradus juos gydyti. Jei jaučiatės blogai dažniau nei vieną kartą per dieną, susisiekitė su gydytoju.

Nuovargis – labai dažnai pasireiškiantis nepageidaujamas poveikis, kuris tęsiant gydymą, gali stiprėti.

Inkstų pažeidimas (nefrotoksiškumas) – šis gydymas gali pakenkti Jūsų inkstams, ypač jei jau turite inkstų funkcijos sutrikimą. Prieš chemoterapiją GEM/CIS Jums bus atliekami kraujo tyrimai įvertinti, kaip veikia Jūsų inkstai. Jūsų gydytojas su Jumis aptars ir nuspręs tinkamiausią chemoterapijos dozę, siekiant išvengti inkstų pažeidimo. Taip pat svarbu gerti pakankamai vandens. Informuokite gydytoją, jei pastebėsite pasikeitimų šlapime, pavyzdžiui atsiradus kraujo.

Klausos pasikeitimai (ototoksiškumas) – gali atsirasti skambantis garsas ausyse, vadinamas spengimu ausyse (*tinnitus*). Būklė dažniausiai savaime pagerėja, kai baigiamas gydymas. Retais atvejais spengimas ausyse gali išlikti ilgesnį laiką. Informuokite gydytoją, jei pastebėjote kokių nors klausos pasikeitimų.

Kraujo krešėjimas - kreipkitės į gydytoją, jei kojos tapo paraudusios, skausmingos, atsirado kojų tinimas arba dusulys.

Keletas rečiau pasitaikančių nepageidaujamų poveikių:

Alerginė reakcija – kartais tai atsitinka chemoterapijos skyrimo metu. Nedelsiant praneškite savo gydytojui ar slaugytojai, jei staiga atsirado bent vienas iš šių simptomų:

- Bėrimas
- Oro trūkumas
- Veido paraudimas ar patinimas
- Karščio jausmas
- Galvos svaigimas
- Staigus noras šlapintis

Rankų ir kojų tirpimas ar dilgčiojimas (periferinė neuropatija) – cisplatina gali paveikti nervus, sukeldama galūnių dilgčiojimą, tirpimą ar skausmą. Dėl rankų pirštų ar kojų tirpimo gali būti sunku atlikti tokius dalykus kaip susirišti batų raištelius ar užsisėgti sagas. Simptomai gali atsirasti per kelias dienas ar savaites ir trukti keletą mėnesių. Retais atvejais nutirpimas gali būti nuolatinis.

Generated by Dr MG Prete and Dr C Braconi (oncologists) based on information developed by Macmillan Cancer Support and used with permission. Revised by Ms J Milne (nurse), Ms H Morement (patient representative). Translated by Prof J Kupcinkas (gastroenterologist), Dr E Kreivenaite (gastroenterologist), Dr E Morkunas (oncologist). Translation project coordinator: Dr. R Casolino.

Sumažėjęs apetitas – nesijaudinkite, jei mažiau valgote dieną ar dvi. Taip pat gali pakisti skonis.

Viduriavimas - jei skystomis išmatomis tuštinatės daugiau kaip 4 kartus per parą, praneškite apie tai savo gydytojui, Jums paskirs vaistų nuo viduriavimo. Nepamirškite gerti pakankamai vandens, kad koreguotumėte skysčių trūkumą. Jei viduriuojate, rekomenduojama valgyti mažiau skaidulų turinčio maisto, žalių vaisių, daržovių, gerti vaisių sulčių. Taip pat gali padėti alkoholio, kofeino, pieno produktų ir riebaus maisto vengimas.

Chemoterapinio vaistinio preparato pratekėjimas – kol tęsiama chemoterapinio vaistinio preparato infuzija į veną, ji kartais gali pratekėti pro veną ir sukelti aplinkinių audinių pažeidimą. Nedelsiant praneškite slaugytojai, jei aplink veną atsiranda dilgčiojimas, skausmas, paraudimas ar patinimas.

Vidurių užkietėjimas - Jums gali padėti daugiau skaidulų turinčio maisto (daržovių, vaisių, pilnagrūdės duonos) vartojimas. Taip pat rekomenduojama išgerti mažiausiai 2 litrus vandens per parą. Jei simptomai trunka 2-3 dienas, gali prireikti vidurius laisvinamųjų vaistų.

Burnos žaizdos ir opos - kad išvengtumėte mikrobu dauginimosi burnoje, po kiekvieno valgymo būtina išsivalyti dantis. Siekiant išvengti žaizdų burnoje atsiradimo arba pagreitinti jų gyjimą, rekomenduojame naudoti minkštą dantų šepetėlį ir skalauti burną tris kartus dienoje naudojant ½-1 arbatinio šauktelio sodos sumaišytos su vandeniu arba įprastu burnos skalavimo skysčiu. Rekomenduojame vengti rūgščių maisto produktų tokių kaip apelsinų, citrinų ar greipfrutų. Atsiradus žaizdelių burnoje, praneškite apie tai savo gydytojui.

Mieguistumas - chemoterapija gali sukelti mieguistumą ir nuovargį. Jeigu jaučiatės mieguistas, nevairuokite ar nevaldykite mechanizmų.

Galvos skausmas - gali prireikti išgerti skausmą mažinančių vaistų, tokių kaip paracetamolis.

Miego sutrikimai - jeigu reikia, galite išgerti migdomųjų tablečių.

Plaukų slinkimas - plaukai gali suplonėti, tačiau mažai tikėtina, kad prarasite plaukus.

Odos pasikeitimai - Jūsų oda gali išsausėti ar atsirasti bėrimų.

Skysčių kaupimasis – galite priaugti svorio ir Jūsų veidas, čiurnos ar kojos gali patinti. Tinimą gali palengvinti kojų pakėlimas ant pagalvėlės. Pasibaigus gydymui tinimai sumažės

Vaistai, padedantys kontroliuoti šalutinį poveikį

Būtinai praneškite savo gydytojui apie bet kokį pasireiškusį šalutinį poveikį. Gydytojas gali paskirti naudingų vaistų simptomams kontroliuoti.

Ar turėčiau toliau vartoti įprastus vaistus?

Generated by Dr MG Prete and Dr C Braconi (oncologists) based on information developed by Macmillan Cancer Support and used with permission. Revised by Ms J Milne (nurse), Ms H Morement (patient representative). Translated by Prof J Kupcinkas (gastroenterologist), Dr E Kreivenaite (gastroenterologist), Dr E Morkunas (oncologist). Translation project coordinator: Dr. R Casolino.

Taip, Jūs turite toliau vartoti visus įprastus vaistus. Praneškite savo gydytojui apie vartojamus vaistus, kad galėtumėte patarti apie tolimesnį jų vartojimą.

Ar galiu pasiskiepyti nuo gripo?

Taip, prieš pradėdami chemoterapiją patartina pasiskiepyti nuo gripo. Jei jau pradėjote chemoterapiją, kreipkitės į gydytoją, kuris patars dėl tinkamiausio skiepimosi laiko.

Patarimai gydymo metu

- Kad apsaugotumėte inkstus, gerkite pakankamai skysčių (ne mažiau nei 2 litrus per dieną)
- Gerai maitinkitės. Valgymas mažomis porcijomis ir dažniau, gali padėti sumažinti pykinimą. Turėtumėte vengti riebaus ir kepto maisto. Jeigu reikia, galite vartoti vaistus pykinimui sumažinti.
- Venkite tiesioginės saulės poveikio. Naudokite SPF 15 ar didesnę apsauginę priemonę nuo saulės, dėvėkite apsauginius drabužius.
- Pakankamai ilsėkitės.
- Kad išvengtumėte ar sumažintumėte galūnių tirpimą ir dilgčiojimą:
 - Venkite galūnių staigių temperatūros pokyčių. Rekomenduojama einant pasivaikščioti žiemos metu dėvėti pirštines ar rankomis neliesti šalto maisto/gėrimų. Gamindami maistą naudokite orkaitės pirštines, o dirbdami sode – apsaugines pirštines.
 - Rankas ir kojas laikykite šiltai, dėvėkite tinkamo dydžio, apsaugančius batus.
 - Būkite atsargūs naudodami karštą vandenį, nes galite nejausti, kokio karščio jis yra ir galite nudegti.
 - Būkite atsargūs kirpdami nagus
 - Drėkinkite odą bent keletą kartų per dieną.
- Namuose turėkite vaistų, kurių gali prireikti norint suvaldyti nepageidaujamus simptomus.
- Jums gali pasireikšti mieguistumas ar galvos svaigimas; venkite vairuoti ar užsiimti užduotimis, kurioms reikia budrumo, kol nebus žinomas Jūsų atsakas į gemcitabiną.
- Kad sumažintume kraujavimo riziką, skutimosi metu naudokite elektrinį skustuvą, dantis valykitės minkštu dantų šepetėliu.
- Prieš pradėdami gydymą chemoterapiją, savo gydytoją informuokite, kokius vaistus vartojate. Kartais pasireiškiantys nepageidaujami poveikiai gali būti susiję su Jūsų vartojamais vaistais, o ne su chemoterapija.
- Jeigu Jus vargina sunkūs simptomai arba per 24 val. būklė nepagerėja, nedvejodami kreipkitės į gydytoją.
- Atkreipkite dėmesį į su kraujo krėšėjimu susijusius nepageidaujamus poveikius: atsiradus rankos ar kojos skausmui, paraudimui, patinimui, oro trūkumui ar skausmui krūtinėje, susisiekite su savo gydytoju.
- Kol esate gydomas chemoterapija be gydytojo leidimo nesivakcinuokite.

- Jeigu esate vaisingo amžiaus moteris:
 - Prieš pradėdami gydymą gemcitabinu, informuokite savo gydytoją, jei esate ar galite būti nėščia.
 - Venkite pastoti gydymo chemoterapija metu.
 - Chemoterapijos metu nemaitinkite krūtimi.

Kada kreiptis į gydymo įstaigą?

Jeigu Jus vargina sunkūs simptomai arba per 24 val. būklė nepagerėja, nedvejodami kreipkitės į gydytoją.

Kur galėčiau gauti daugiau informacijos?

Daugiau informacijos galite rasti *ESMO* ir *AMMF* internetinėse svetainėse (anglų kalba):

<https://www.esmo.org/for-patients/patient-guides/biliary-tract-cancer>

<https://ammf.org.uk/patient-guide/>